

Pyyntö kirjallisesta kannanotosta parlamentaarisen vaalialueityöryhmän raportista vaalialueiden muodostamisesta

LLHall 13.05.2026 § 47
176/00.04.00/2025

Valmistelija Knutars Heli Lapin liitto

Tausta

Valtioneuvosto asetti 16.11.2023 parlamentaarisen työryhmän, jonka tehtävänä oli pääministeri Orpon hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti valmistella esitys eduskuntavaalien vaalijärjestelmän suhteellisuutta parantavaksi vaalialuemalliksi sellaisille alueille, joissa piilevä äänikynnys on erityisen korkea.

Vaalipiirien kokoeroista johtuu, että vaalipiirien niin sanotut laskennalliset piilevät äänikynnykset vaihtelevat merkittävästi. Esimerkiksi Uudenmaan vaalipiirissä yhteen paikkaan riittää vajaan kolmen prosentin osuus koko vaalipiirissä annetuista äänistä, kun taas Lapin vaalipiirissä puolueen pitää saada noin 14 prosenttia vaalipiirin äänistä saadakseen yhden edustajan läpi.

Tämä on johtanut siihen, että käytännössä vain suuret puolueet voivat saada edustajanpaikkoja pienissä vaalipiireissä. Tämä puolestaan saattaa asettaa pienten ja suurten vaalipiirien äänestäjät eriarvoiseen asemaan, koska esimerkiksi pientä puoluetta pienessä vaalipiirissä äänestävän vaikuttamismahdollisuudet ovat selvästi pienemmät kuin samaa puoluetta suuressa vaalipiirissä äänestävän.

Pienissä vaalipiireissä pienten ja keskisuurten puolueiden käytännössä ainoa mahdollisuus saada kansanedustajia on pyrkiä vaaliliittoihin joko suurten puolueiden kanssa tai keskenään. Vaaliliittojen käyttäminen saattaa kuitenkin hämärtää vaalien selkeyttä äänestäjän näkökulmasta ja vaikeuttaa äänestäjän tahdon toteutumista. Vaaliliittoja voidaan pitää erityisen ongelmallisena niissä tilanteissa, joissa vaaliliiton muodostavat sellaiset puolueet, joiden aatemaailma on selkeästi erilainen.

Työryhmän tuli kiinnittää huomiota ensisijaisesti Lapin vaalipiiriin, josta pyritään muodostamaan yhteinen laskennallinen vaalialue Oulun vaalipiirin kanssa. Laskentatapana olisi ehdokaskohtainen äänimäärä ja väestöön suhteutettu valittavien edustajien lukumäärä vaalipiireistä. Molemmat vaalipiirit säilyisivät itsenäisinä, eikä vaalipiirien rajoja muutettaisi. Lisäksi vastaavaa toimintamallia sovellettaisiin jatkossa sellaisiin vaalipiireihin, joissa kansanedustajamäärä laskee alle kahdeksaan tai alle seitsemään kansanedustajaan.

Vaalialuemalli

Vaalialuemalli tarkoittaa, että vaalien tulos määräytyy kahdella eri tasolla, ensin vaalipiirissä ja sitten vaalialueella, jonka vähintään kaksi vaalipiiriä muodostaa. Äänestäjät äänestävät oman vaalipiirinsä ehdokkaita ja kullekin puolueelle muodostuu nykyiseen tapaan vaalipiirikohtainen vaalitulokset. Poliittinen suhteellisuus toteutetaan kuitenkin, ei vaalipiirien, vaan vaalialueen tasolla, toisin sanoen kukin ehdokasasettaja saa edustajapaikkoja vaalialueella saamansa kannatuksen mukaisesti.

Vaalialuemallissa vaalialueeseen kuuluvat vaalipiirit saavat nykyiseen tapaan sen määrän edustajanpaikkoja, mikä niille asukasluvun perusteella kuuluu. Näin vaalialuemalli turvaisi myös alueellista edustavuutta matemaattisesti.

Vaalialuemallissa vaalipiirien välinen raja tuloslaskennan osalta rikotaan. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että kaikissa vaalialueen vaalipiireissä annetut äännet vaikuttavat kaikkien vaalialueen vaalipiirien osalta siihen, ketkä ehdokkaat tulevat valituiksi

kansanedustajiksi vaalipiiristä. Toisin sanoen ehdokasasettajan korkea kannatus yhdessä vaalialueen vaalipiirissä voi edesauttaa saman ehdokasasettajan menestymistä myös toisessa vaalialueen vaalipiirissä.

Vaalialueen myötä eduskuntavaaleihin syntyisi esitetystä mallista kaksi erilaista tuloslaskennan tapaa. Vaalialueella eli niissä vaalipiireissä, jotka muodostavat vaalialueen, tulos määräytyisi kahdella eri tasolla: vaalialueen ja vaalipiirin tasolla. Ehdokasasettajat saisivat paikkoja vaalialueella vaalialueen tuloksen mukaisesti. Vaalialueen tulos sovitettaisiin vaalipiirien tuloksen kanssa ja vaalialueen vaalipiireistä tulee valituksi jatkossakin se määrä edustajia, joka vaalipiirille Suomen kansalaisten lukumäärän perusteella määräytyy.

Vaalialueella ehdokkaat asetetaan vaalipiireittäin ja äänestää voi ainoastaan oman vaalipiirinsä ehdokkaita. Tuloslaskennan osalta kuitenkin vaalialueen kaikissa vaalipiireissä annetut äännet vaalialueen tason tulokseen.

Työryhmä esittää jatkovalmisteluun ryhtymistä vaalialueen muodostamiseksi siten, että Oulun vaalipiiri ja Lapin vaalipiiri muodostavat vaalialueen. Kuten edellä todettiin, jatkossa, jos jostakin vaalipiiristä valittavien edustajien määrä putoaa alle kahdeksaan, muodostettaisiin vaalialue, johon kyseinen vaalipiiri kuuluu. Vaalialuemalli olisi käytössä ensimmäisen kerran vuoden 2031 eduskuntavaaleissa.

Ongelmia liittyen poliittisen suhteellisuuden toteutumiseen ja korkeisiin piileviin äänikynnyksiin eduskuntavaaleissa on pyritty ratkomaan aiemminkin eri komiteoissa, toimikunnissa ja työryhmissä. Erilaiset vaalialuemallit ovat nousseet keskusteluissa useasti yhtenä mahdollisena vaihtoehtona parantaa poliittista suhteellisuutta sekä madaltaa piilevää äänikynnystä turvaten samalla alueellisen edustavuuden. Toistaiseksi vaalialuemalleja ei kuitenkaan ole haluttu ottaa käyttöön.

Työryhmän loppuraportti liitteenä.

Lapin liitto antoi lausuntonsa parlamentaarisen vaalialuetyöryhmän loppuraporttiin 4.7.2025. Lausunto liitteenä.

Parlamentaarisen työryhmän kannanottoesitys

Parlamentaarinen vaalialuetyöryhmä julkaisi loppuraporttinsa 23.1.2025 liitteenä. Loppuraportissaan työryhmän enemmistö ehdotti jatkovalmisteluun ryhtymistä perustuslain ja vaalilain muuttamiseksi siten, että jatkossa, jos vaalipiiristä valitaan alle kahdeksan edustajaa, se muodostaa toisen vaalipiirin kanssa vaalialueen.

Sisäisen turvallisuuden ja oikeudenhoidon ministeriryhmä (STOH-minry) keskusteli työryhmän loppu-raportista 28.2.2025 ja päätti lähettää työryhmän loppuraportin lausuntokierrokselle. Lausuntokierroksen (21.5.-21.7.2025) lisäksi oikeusministeriö hankki loppuraportista kaksi valtiosääntöoikeudellista lausuntoa. STOH-minrylle annettiin lausuntopalaute tiedoksi 28.10.2025 ja STOH-minry kirjallisessa käsittelyssään 25.11.2025-4.12.2025 linjasi jatkovalmisteluun ryhtymisestä niin, että oikeusministeriössä aloitetaan lainsäädäntöhanke perustuslain ja vaalilain muuttamiseksi.

Linjauksen mukaisesti lakimuutokset perustuslain ja vaalilain muuttamiseksi valmistellaan oikeusministeriössä (valmisteluryhmä) ja valmistelun tueksi valtioneuvosto asetti 5.2.2026 parlamentaarisen ohjausryhmän.

Parlamentaarisen ohjausryhmän tehtävänä on linjata valmisteluryhmälle siitä, miten vaalipiirit muodostaisivat vaalialueita. Ohjausryhmä pyysi kirjallisia lausuntoja ja kutsui maakuntien liitoista edustajia kuultaviksi ohjausryhmän kokoukseen 23.4.2026.

Kokouksessa käydyn keskustelun perusteella ohjausryhmä katsoi, että kaikilta maakuntien liitoilta pyydetään kirjallinen kannanotto 14.5.2026 mennessä. Myös jo annettuja kannanottoja on mahdollista täydentää 14.5.2026 mennessä.

Valmisteilla olevasta luonnoksesta hallituksen esitykseksi on tarkoitus myös pyytää lausuntoja tavanomaisella lausuntokierroksella myöhemmin, ennen vuoden 2026 syksyä.

Valmistelun lähtökohtana on perustuslain 25 §:n muuttaminen siten, että - eduskuntavaaleissa suhteellisuus toteutetaan vaalipiireittäin -suhteellisuus kuitenkin toteutettaisiin vaalialueella, jos vaalipiiristä valitaan alle kahdeksan edustajaa.

Vaalialue muodostettaisiin siis aina mutta ainoastaan siinä tapauksessa, että vaalipiiristä valitaan alle kahdeksan edustajaa.

Vaalilaissa säädettäisiin, miten vaalialue muodostetaan. Valmistelussa tällä hetkellä lähtökohtana on, että vaalilakiin otettaisiin säännökset kaikkien vaalipiirien osalta, vaikka vaalipiiristä valittavan edustajamäärän oleminen alle kahdeksan olisi kuinka epätodennäköistä tahansa.

Kannanotossa pyydetään ottamaan kantaa seuraaviin kysymyksiin:

1a) Kalvosarjassa on esitetty vaihtoehdot A, B ja C, siitä miten vaalipiirit voisivat muodostaa keskenään vaalialueita. Mikä olisi näistä nähdäksenne paras vaihtoehto?

1b) Perustelunne vaihtoehdolle

2) Onko teillä muuta lausuttavaa valmisteilla olevasta vaalialuemenetelmästä, jota valmistellaan parlamentaarisen vaalialuetyöryhmän linjausten mukaisena?

Liitteenä kalvosarja vaalialueiden muodostamisesta.

Esittelijä vs. maakuntajohtaja Takkula Hannu Lapin liitto

Päätösesitys Hallitus pitäytyy aikaisemmassa, Lapin liiton 4.7.2025 antamassa lausunnossa, jonka ydinviestinä on, että Lapissa tunnustetaan tarve eduskuntavaalijärjestelmän uudistamiseen ja pyrkimykseen löytää ratkaisuja Lapin alueen piilevän äänikynnyksen madaltamiseen. Vaalijärjestelmää tulisi kuitenkin uudistaa siten, että koko maa on samanlaisen tuloslaskennan piirissä ja vaalien tulokset suoraan vertailukelpoisia vaalipiirien kesken. Nyt esitetty malli tarkoittaa käytännössä sitä, että vain Lapin ja Oulun vaalipiirit yhdistettäisiin vaalialueeksi, mutta muiden vaalipiirien osalta malli on lähitulevaisuudessakin lähinnä teoreettinen, Satakunnan vaalipiiriä lukuun ottamatta.

Päätös Keskustelun aikana tehtiin seuraavat muutosesitykset:

Antti Kaarlela teki seuraavan muutosesityksen: "1A) - 1B Lapin liitto ei ota kantaa eri vaihtoehtoihin, koska Lapin vaalipiirin muutoksiin on esitetty vain yksi vaihtoehto, eikä liitto halua ottaa kantaa muiden alueiden ratkaisuihin. 2 Lapin liitto ymmärtää muutoksen tarpeen. Äänikynnyksen kohtuullistaminen tulee ratkaista nopealla aikataululla. Koko Suomea tulisi koskea sama vaalijärjestelmä. Näin ollen esitämme tutkittavaksi Lappi-Koillismaa-Kainuu yhdistämistä omaksi vaalipiiriksi.

Annika Sipola ja Sara Seppänen kannattivat Antti Kaarlelan muutosesitystä.

Lisäksi Mikko Sipilä teki seuraavan muutosesityksen: Esitän, että lausuntoon kirjataan, että: "Vastauksena kohtiin 1a) ja 1b) Lapin liitto ei ota kantaa siihen miten muiden vaalipiirien tulisi mahdollisesti muodostaa vaalialueita. Vastauksena kohtaan 2) Lapin liitto kannattaa työryhmän esitystä vaalialuemuodostamiseksi ja vaalialueen muodostamiseksi

siten, että Oulun vaalipiiri ja Lapin vaalipiiri muodostavat vaalialueen." Perustelut: Poikkeuksellisen korkea äänikynnys ja suuri suhteellisuusvinouma on todellinen ongelma Lapissa ja aiheuttaa alueellista epätasa-arvoa maassamme. Työryhmän esittämälle vaalialuemallille ja Lapin ja Oulun vaalipiirien yhdistämiselle on laaja ja puoluerajoja ylittävä poliittinen konsensus valtakunnan tasolla. Malli toisi oleellisen muutoksen nykyiseen järjestelmään, joka sellaisenaan aiheuttaa huomattavasti suuremman uhan demokratian toteutumiselle Lapissa. Muutoksen aikaan saamiseksi kohtuullisella aikajänteellä työryhmän ehdotus on kaikista ehdotuksista realistisin ja oikeudenmukaisin.

Anni Koivisto kannatti Mikko Sipilän muutosesitystä.

Puheenjohtaja totesi, että oli äänestettävä, koska oli tehty kannatetut muutosesitykset. Koska äänestykseen otettavia muutosehdotuksia oli kaksi puheenjohtaja esitti äänestysjärjestykseksi seuraavaa: ensin äänestetään Kaarelan ja Sipilän vastaehdotusten välillä ja sen jälkeen maakuntajohtajan pohjaehdotusta vastaan. Äänestysjärjestys hyväksyttiin yksimielisesti.

Puheenjohtaja esitti äänestysmenettelyksi nimenhuutoäänestystä siten, että Antti Kaarlelan muutosesitystä kannattavat äänestävät "JAA" ja Mikko Sipilän muutosesitystä kannattavat äänestävät "EI". Äänestysmenettely hyväksyttiin yksimielisesti. Suoritettussa äänestyksessä "JAA" -ääniä annettiin yhdeksän (9) (Rainio, Kaarlela, Kaikkonen-Tiensuu, Koskenniemi, Pyhäjärvi, Salmijärvi, Seppänen, Sipola, Viitala) ja "EI" -ääniä viisi (5) (Ekorre, Hiltunen, Koivisto, Tuomaala, Sipilä). Poissa oli yksi (1).

Puheenjohtaja totesi, että Kaarlelan muutosesitys voitti äänin 9-5 ja näin ollen on vastaesitys maakuntajohtajan pohjaesitykselle.

Puheenjohtaja esitti äänestysmenettelyksi nimenhuutoäänestystä siten, että maakuntajohtajan pohjaesitystä kannattavat äänestävät "JAA" ja Antti Kaarlelan muutosesitystä kannattavat äänestävät "EI". Äänestysmenettely hyväksyttiin yksimielisesti. Suoritettussa äänestyksessä "JAA" -ääniä annettiin yhdeksän (9) (Rainio, Ekorre, Hiltunen, Kaikkonen-Tiensuu, Koskenniemi, Tuomaala, Pyhäjärvi, Salmijärvi, Viitala), "EI" -ääniä neljä (4) (Kaarlela, Seppänen, Sipilä, Sipola) ja tyhjää äänesti yksi (1) (Koivisto). Poissa oli yksi (1).

Puheenjohtaja totesi, että maakuntahallituksen päätökseksi on äänin 9-4-1 tuli maakuntajohtajan päätösesitys.

Merkittiin pöytäkirjaan, että

- Helena Kaikkonen-Tiensuu liittyi takaisin kokoukseen klo 13.33
- kehittämisjohtaja Päivi Ekdahl liittyi takaisin kokoukseen ja hänen sijainen kehittämisspäällikkö Samu Rötkönen poistui kokouksesta klo 13.33.

Tiedoksi Parlamentaarinen ohjausryhmä